

SỰ ĐỒNG THUẬN TRONG ĐA DẠNG CỦA GIÁO DỤC Ở CHÂU Á: GÓC NHÌN CỦA ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI

Phùng Xuân Nhạ

Giám đốc Đại học Quốc gia Hà Nội

Kính thưa Ngài OH Yeon-Cheon, Giám đốc ĐHQG Seoul, Hàn Quốc

Kính thưa Ngài Wang Enge, Giám đốc ĐH Bắc Kinh, Trung Quốc

Kính thưa Ngài Junichi HAMADA, Giám đốc ĐH Tokyo, Nhật Bản

Kính thưa các quý vị đại biểu khách quý,

Như thường lệ, Giám đốc bốn đại học chủ chốt trong khu vực Đông Á họp mặt tại Đại học Quốc gia Seoul trong Hội nghị thường niên của BESETOHA 2013 để bàn về một chủ đề quan trọng “Sự đồng thuận trong giáo dục Châu Á”. Với tư cách là Giám đốc ĐHQGHN, tôi vui mừng đến tham dự và thay mặt cho ĐHQGHN trao đổi, chia sẻ quan điểm với các vị lãnh đạo của ĐHQG Seoul - Hàn Quốc, ĐH Bắc Kinh - Trung Quốc, và ĐH Tokyo - Nhật Bản. Tôi xin được nói về 4 điểm sau: xu thế toàn cầu hoá trong giáo dục đại học, sự chủ động thích ứng với xu thế toàn cầu hóa nhằm xây dựng đồng thuận, vai trò của BESETOHA trong quá trình này và tiến tới xây dựng một kế hoạch hành động hiệu quả của BESETOHA nhằm đạt được mục tiêu “đồng thuận trong giáo dục”.

1. Xu thế toàn cầu hoá trong giáo dục đại học

Chủ đề của Hội nghị BESETOHA năm nay “Sự đồng thuận trong giáo dục” rất thích hợp khi đặt nó trong bối cảnh của một thế giới đang chuyển mình mạnh mẽ theo xu thế toàn cầu hóa, một quá trình tất yếu, bao trùm lên mọi mặt của đời sống xã hội. Toàn cầu hóa đang diễn ra hàng ngày hàng giờ ngay trong một thế giới mà Thomas Friedman gọi là “thế giới phẳng” nhờ vào sự phát triển của công nghệ thông tin truyền thông. Tuy nhiên, “tính phẳng” của thế giới không chỉ diễn ra trên phương diện công nghệ, mà còn trên phương diện văn hóa, xã hội. Quá trình toàn cầu hóa giúp các nền văn hoá xích lại gần nhau hơn thông qua giao lưu và

tiếp biến văn hóa. Các chuẩn mực, giá trị càng ngày càng được phổ biến ra bên ngoài phạm vi quốc gia. Trao lưu phim ảnh Hàn Quốc tại nhiều quốc gia, là một minh chứng rõ ràng và sinh động của việc phổ biến giá trị văn hóa Hàn quốc ra nước ngoài thông qua quá trình giao lưu văn hóa. Nhờ trao lưu này, nhiều quốc gia trên thế giới đã hiểu hơn về đất nước và con người, sản phẩm hàng hóa và nền giáo dục Hàn Quốc. Thông qua giao lưu và tiếp biến văn hoá, nhiều định kiến giữa các quốc gia được xóa bỏ, nhiều giá trị mang tính toàn cầu được cùng nhau tạo lập. Ví dụ như giá trị hay quan điểm được chia sẻ liên quan đến môi trường, biến đổi khí hậu, hay những ý tưởng về khai thác giá trị chung Đông Á nhằm tiến tới xây dựng Cộng đồng Đông Á. Nhưng, bên cạnh đó quá trình tiếp xúc giữa các nền văn hóa cũng có thể làm phát lộ những xung đột do tư tưởng muốn áp đặt giá trị của một nền văn hóa này với một nền văn hóa khác. Những xung đột này hoàn toàn có thể được hóa giải trên cơ sở sự thấu hiểu, đồng cảm để xây dựng lòng tin chiến lược giữa các quốc gia liên quan.

Toàn cầu hóa trong giáo dục cũng là xu thế không thể đảo ngược. Chính sự hình thành và phát triển của BESETOHA cũng nằm trong xu thế này. Toàn cầu hóa trong giáo dục làm nảy sinh nhiều cơ hội và thách thức. Nhờ nó, các nền giáo dục của quốc gia trở lên hài hoà hơn, tính liên thông và khả năng chuyển đổi quốc tế cao hơn. Nhưng, bên cạnh đó nguy cơ cạnh tranh không bình đẳng giữa các nền giáo dục đã phát triển và chưa phát triển cũng đang dần hiện hữu. Cho dù sự hội nhập của nền giáo dục các quốc gia ngày càng sâu sắc, sự đồng thuận đang ngày càng phổ biến, nhưng sự thành công của mỗi nền giáo dục trong quá trình này không đồng đều, mà phụ thuộc nhiều vào năng lực nội tại của các quốc gia để có thể hội nhập một cách chủ động.

Có thể thấy rằng châu Âu đã khá thành công trong việc tạo lập sự đồng thuận trong giáo dục. Thông qua quá trình Bologna (Bologna Process) tại đó đã hình thành được Khu vực Giáo dục Đại học châu Âu (European Higher Education Area). Châu Á có thể tham khảo tập mô hình kinh nghiệm này. Tuy nhiên, với sự đa dạng về trình độ phát triển, đặc trưng văn hóa, chính trị và giáo dục, các quốc gia châu Á sẽ khó khăn hơn nhiều để đạt được sự hài hoà hoá các tiêu chuẩn chất lượng, khung năng lực. Mặc dù vậy, có thể nói Việt Nam, Hàn Quốc, Trung Quốc và Nhật Bản có nhiều điểm tương đồng về văn hoá, đặc biệt là quan điểm coi trọng giáo dục. Đây chính là một tiền đề quan trọng để có thể xây dựng những khuôn khổ chung về giáo dục trong BESETOHA.

2. Sự chủ động thích ứng với xu thế toàn cầu hóa nhằm xây dựng đồng thuận

Cho dù có những nét tương đồng về văn hoá, nhưng giữa các nước chúng ta vẫn tồn tại nhiều khác biệt. Làm thế nào để khai thác những điểm tương đồng, vượt qua những khác biệt, chủ động hội nhập, tiếp nhận được những giá trị tinh hoa của nhân loại trong giáo dục, nhưng đồng thời giữ gìn được bản sắc riêng

của mình là mối quan tâm của các nhà lãnh đạo giáo dục của các nước có lịch sử phát triển lâu đời như chúng ta. Trong bối cảnh đó, lãnh đạo của các đại học BESETOHA có sứ mạng đặc biệt quan trọng.

Sự đồng thuận trong giáo dục không bao hàm ý nghĩa là tất cả phải giống nhau. Trong tình huống có sự khác biệt, sự đồng thuận ngụ ý rằng các bên tôn trọng quan điểm của nhau. Sự chủ động thích ứng với toàn cầu hoá trong giáo dục cũng sẽ giúp các bên hiểu hơn những căn nguyên tạo ra khác biệt, qua đó các nguy cơ xung đột tiềm năng được giảm thiểu và loại trừ. Có thể nói rằng, không có mô hình giáo dục nào trên thế giới hoàn hảo tới mức có thể áp dụng nguyên dạng thành công ở mọi nền văn hoá, trong mọi điều kiện xã hội khác nhau. Mỗi quốc gia sẽ phải căn cứ vào điều kiện của mình để lựa chọn và điều chỉnh các mô hình giáo dục. Trong đó, không thể thiếu vai trò dẫn dắt của các đại học hàng đầu ở mỗi quốc gia.

Vai trò dẫn dắt này thể hiện trên các phương diện như cùng nhau xây dựng các cơ chế hợp tác khu vực giữa các đại học, xây dựng những chương trình đào tạo chung, nghiên cứu cơ chế xử lý những khác biệt trên tinh thần xây dựng và tôn trọng lẫn nhau. Trong các đại học lớn ở bốn nước, các đại học trong BESETOHA cần lãnh sứ mạng tiên phong.

3. Vai trò của các đại học BESETOHA

Sự tiên phong của BESETOHA trong quá trình xây dựng đồng thuận, thích ứng với quá trình toàn cầu hoá giáo dục thể hiện qua việc kiến tạo những giá trị chung, những khuôn mẫu chung, những chương trình đào tạo đáp ứng được những yêu cầu của thị trường lao động ngày càng đòi hỏi cao của khu vực. Việc hình thành những khung định chuẩn chung (Benchmarking framework) giữa các đại học thành viên về nội dung chương trình đào tạo là bước đi cần thiết để tạo lập sự đồng thuận trong chính BESETOHA.

Những nhóm nghiên cứu liên đại học trong BESETOHA, có thể cùng nhau nghiên cứu đối sánh các chương trình giáo dục. Trước hết có thể thực hiện trong lĩnh vực khoa học tự nhiên, y sinh, công nghệ, sau đó là khoa học xã hội, nhân văn. Tôi vui mừng nhận thấy rằng, Hội nghị BESETOHA lần này đã tạo cơ hội cho những người nghiên cứu, giảng dạy về đất nước học và các tác phẩm kinh điển thảo luận và chia sẻ để tìm những tiếng nói chung. Tôi tin tưởng rằng, những ý kiến chia sẻ tại Hội nghị này là tiền đề tốt để tiếp tục hoàn thiện khung năng lực (qualification framework) các chương trình đào tạo về Hàn Quốc học, Việt Nam học, Trung Quốc học và Nhật Bản học đang được nghiên cứu, giảng dạy tại 4 đại học thành viên.

Bên cạnh đó, các nhà khoa học trong BESETOHA cũng cần sẵn sàng chung sức nghiên cứu những vấn đề còn có những cách tiếp cận và giải thích khác nhau, kể cả những vấn đề lịch sử và hiện tại, trên cơ sở tôn trọng luật pháp quốc tế, chủ quyền và bản sắc riêng. Chỉ có như vậy mới giúp giảm thiểu và xóa bỏ những căng thẳng và xung đột tiềm tàng, xây dựng nền tảng cho sự hợp tác bền vững và sự hội nhập quốc tế về giáo dục thực sự hiệu quả.

4. Tiến tới một chương trình hành động hiệu quả trong BESETOHA

Kể từ lần gặp đầu tiên năm 1999 tại ĐH Tokyo, BESETOHA trong 15 năm qua đã góp phần thúc đẩy hợp tác giữa các đại học thành viên qua cơ chế hợp tác song phương và đa phương. Tuy nhiên, những gì đạt được chưa tương xứng với tiềm năng của cả bốn đại học và chưa khai thác hết sự hậu thuẫn của Chính phủ bốn nước. BESETOHA cần chuyển sang một giai đoạn phát triển tiếp theo để sự hợp tác đi vào thực chất hơn.

Trong Lễ nhậm chức Giám đốc ĐHQGHN tháng 2 năm 2013, tôi đã phát biểu nhấn mạnh cần “chú trọng hợp tác hiệu quả với các đối tác truyền thống, như BESETOHA”. ĐHQGHN đã và đang sẵn sàng tham gia sâu, rộng hơn nữa vào các cơ chế hợp tác khu vực và quốc tế trên cơ sở nhấn mạnh tính hiệu quả và sản phẩm đầu ra. Nhiều hoạt động hợp song phương giữa đại học ĐHQGHN với các đại học khác trong BESETOHA đã được triển khai. Tôi đã thấy những thành quả hợp tác chung giữa các nhà khoa học của ĐHQGHN và của ĐHQG Seoul trong việc xây dựng tài liệu học tập cho ngành Hàn Quốc Học. Bên cạnh đó, BESETOHA cũng đạt được thoả thuận về giảng dạy các môn kinh điển, triển khai E-Lecture. Tuy nhiên, những nỗ lực đó còn chưa đủ, cần tiếp tục được củng cố và nhân rộng.

Để tiếp tục phát huy và làm sâu sắc hơn nữa những thành tựu đã đạt được, tôi đề xuất:

1. Các đại học thành viên BESETOHA cùng hợp tác đề xuất với Chính phủ mình một khuôn khổ hợp tác cấp quốc gia mà qua đó các nhà khoa học trong và ngoài BESETOHA có thể tham gia cùng nghiên cứu và giảng dạy về những vấn đề mà các bên cùng quan tâm, đặc biệt về lịch sử, văn hoá và xã hội, từ đó hình thành được khung định chuẩn nội dung cho các chương trình đào tạo. Điều này rất quan trọng, bởi vì sự thành công của cơ chế hợp tác trong BESETOHA không chỉ nằm ở cấp lãnh đạo, cấp hoạch định chính sách, mà chủ yếu nằm ở sự hợp tác thực chất giữa cán bộ khoa học, sinh viên của bốn đại học. Chính họ mới là các chủ thể tích cực của quá trình hợp tác khu vực, xây dựng sự đồng thuận, giải quyết một cách khoa học những khác biệt. Vì vậy, trong thời gian tới, cần tạo lập mạng lưới đào tạo và nghiên cứu liên đại học trong BESETOHA, thí dụ “Mạng lưới đào tạo nghiên cứu Việt Nam học hoặc Nhật Bản học, Trung Quốc học và Hàn Quốc học”.

2. BESETOHA nghiên cứu xây dựng cơ chế đảm bảo chất lượng giáo dục liên trường, phối hợp đánh giá đồng cấp (peer evaluation) để có thể hỗ trợ lẫn nhau, giảm bớt khoảng cách trong phát triển giữa các đại học thành viên.

3. BESETOHA nghiên cứu xây dựng *Khung năng lực* (Qualification Framework) chung cho những lĩnh vực, chương trình đào tạo. Trước mắt ưu tiên cho những lĩnh vực, chương trình có nhiều điểm tương đồng. Khung năng lực chung là cơ sở quan trọng để công nhận tín chỉ, tăng cường trao đổi của sinh viên giữa các ĐH trong và ngoài BESOTOHA. Tôi cho rằng, đây chính là những bước đi cơ bản, vững chắc để đạt

được sự “đồng thuận trong đa dạng trong giáo dục Châu Á” nói chung, trong Đông Á và BESETOHA nói riêng.

ĐHQGHN cam kết sẵn sàng hợp tác chặt chẽ với các đối tác trong BESETOHA để sự hợp tác này ngày càng hiệu quả, đáp ứng kỳ vọng của Chính phủ của mỗi nước. Cuối cùng, xin gửi lời cảm ơn chân thành tới Ngài OH Yeon-Cheon và ĐHQG Seoul đã tạo cơ hội cho chúng ta gặp nhau tại đây.

Thay mặt ĐHQGHN kính chúc các ngài Giám đốc, các quý vị đại biểu, khách quý dồi dào sức khỏe, tràn đầy hạnh phúc.

Trân trọng cảm ơn!

